

154
2020

Timo R. Stewart

VALTIOTIETEEN TOHTORIT JA YHTEISKUNNALLINEN VUOROVAIKUTUS

Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja

Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 154

ISSN 2343-2748 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-951-51-3462-2 (pdf)

Etusivun kuva: Mika Huisman

Taitto: Unigrafia / Hanna Sario

Helsinki 2020

VALTIOTIETEEN TOHTORIT JA YHTEISKUNNALLINEN VUOROVAIKUTUS

Tutkitun tiedon ja tutkimusasiatuntemuksen tuominen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja yhteiskunnan eri osa-alueille on tärkeä haaste, joka Helsingin yliopistolla sanoitetaan yhteiskunnallisena vuorovaikutuksena tai vaikuttamisena (YVV). Tämän selvityksen tavoitteena on lähestyä kysymystä YVV:stä tohtorikoulutuksen näkökulmasta ja nimenomaan tohtoriksi valmistuneiden omasta perspektiivistä. Se luotaa Helsingin yliopiston Valtiotieteellisen tiedekunnan tuoreiden tohtoreiden näkemyksiä niin työelämästä, yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta kuin tohtorikoulutuksen kehittämistarpeistakin.

Keskeisiin tuloksiin kuuluu, että vaikka yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen tai vaikuttamiseen suhtaudutaan sinänsä positiivisesti, sen määritelmistä, tavoitteista ja keinoista olisi suuri tarve keskustella laajemmin. Nykyisellään vuorovaikutus ymmärretään hyvin vaihtelevasti, sen nähdään sisältävän riskejä eikä sitä koeta akateemisen uran kannalta hyödylliseksi. Myöskään yliopiston ulkopuolelle työllistyneitä tohtoreita ei juurikaan hyödynnetä verkostovaikuttamisessa. Tohtorikoulutuksen äärimmäinen itsenäisyys jakaa mielipiteitä, mutta erityisen hyviä kokemuksia on niillä, jotka ovat työskennelleet monipuolisissa tutkimusryhmissä. Tutkimustaitojen lisäksi myös yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen osaaminen siirtyy tehokkaasti vertaisoppimisena, yhteistyön ja verkostojen välityksellä.

Tohtorit voidaan jakaa työllistymisen, asuinmaan ja iän perusteella neljään erilaiseen profiliin (Akateemiset, Erityisasiantuntijat, Ulkomaille muuttaneet ja Itsensä kehittäjät). Kolmen vuoden sisällä valmistumisesta enää puolet yhteiskunnallisten alojen tohtoreista on akateemisella uralla yliopistossa. Osuus otaksuttavasti laskee edelleen sitä myöten, kun tohtoroitumisesta kuluu kauemmin. Tutkijakoulutuksen kehittämisen merkittäviin valintoihin kuuluukin se, missä määrin sitä halutaan tehdä muitakin kuin akateemisella uralla jatkavia silmällä pitäen ja millä tavoin yliopistojen ulkopuolelle siirtyneisiin tohtoreihin halutaan pitää yhteyttä. Nykyistä läheisempien yhteistyöverkostojen ylläpitäminen voisi olla molemmille osapuolille hyödyllistä ja tarjota merkittäviä mahdollisuuksia yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi. Selvityksen perusteella tälle on myös valmiutta ja kysyntää tuoreiden tohtoreiden parissa.

TAUSTAA

Yhä monimutkaisemmiksi käyvät yhteiskunnat tarvitsevat tutkittua tietoa, myös yhteiskuntatieteellistä tietoa, enemmän kuin koskaan. Silti tutkimuksen ja tieteen julkinen kyseenalaistaminen ovat nostaneet enenevässä määrin päätään. Samaan aikaan akateemisen uran epävarmat työllistymisnäkymät ovat piinallisen tuttuja kaikille viime vuosina väitelleille. Nämä kolme, ensinäkemältä ehkä toisiinsa liittymätöntä kehityskulkua kohtaavat päivittäin monien väitöskirjatutkijoiden urapohdinnoissa.

Väittelin itse kesällä 2015 ja olen sitä ennen ja sen jälkeen tehnyt töitä niin yliopistolla kuin sen ulkopuolellakin. Tutkimusosaamisen yhteiskunnallinen merkitys, vaikuttaminen, tohtorikoulutuksen antamat valmiudet ja uravaihtoehdot ovat olleet niin minun kuin monien ystäväieni ja kollegoitteni mielessä viime vuodet jo aivan henkilökohtaisista, työllistymiseen liittyvistä syistä.

Aiheesta on toki saatavilla aiempaa tietoa, joskin eri muodossa kuin tässä selvitöksessä. Vuosittain toteutettava Aarresaari-verkoston uraseurantakysely *Tohtorit työelämässä*¹ tavoittaa merkittävän prosentin Suomessa valmistuneista tohtoreista ja sen avulla saa kattavan kuvan esimerkiksi tohtoreiden työllistymisestä ja heidän näkemyksistään omasta osaamisestaan. Kyselyiden taustalla on kasvava tietoisuus siitä, että tohtoreita valmistuu yhä enemmän mutta työllistymismahdollisuuksia on yliopistoissa yhä vähemmän. Tämän vuoksi tohtorit työllistyvät jo olosuhteidenkin pakosta aiempaa useammin yliopistojen ulkopuolelle, onneksi useimmiten varsin menestyksekkäästi.

Tutkijakoulutettujen yhä yleisemmäksi käyvät ”post-akateemiset urat”² nostavat esiin kysymyksen siitä, tulisiko tohtorikoulutusta kehittää tavoilla, jotka tukisivat tohtoreiden kilpailuasemaa työmarkkinoilla. Toisaalta vuosia kestäneen tutkijakoulutuksen saaneiden tohtoreiden siirtyminen yliopistojen ulkopuolelle tarjoaa myös mahdollisuuden syvällisen tutkimusosaamisen leviämiseen yhteiskunnassa. Yhteiskunnallista vuorovaikutusta voidaan nimittäin tarkastella myös tohtorituotannon näkökulmasta. Onhan akateemisen maailman ulkopuolelle siirtävillä tohtoreilla hyvä ymmärrys tieteen tekemisestä sekä monessa tapauksessa potentiaalisesti yhä hyvät yhteydet yliopistoihin.

---

1 Aarresaari – Yliopistojen työelämä- ja urapalveluiden verkosto. Tohtoreiden uraseuranta https://www.aarresaari.net/uraseuranta/tohtoreiden_uraseuranta.

2 Termiä ”post-academic careers” suosivat esimerkiksi Basalla, Susan & Maggie Debelius (2015): ”So What Are You Going to Do with That?” Finding Careers Outside of Academia. 3rd Edition. The University of Chicago Press, Chicago and London.

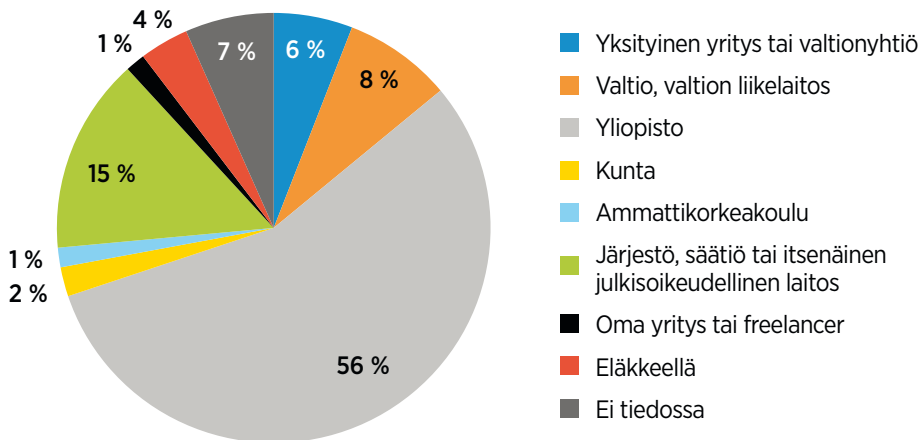
Nämä yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden aiheet ovat olleet Suvi Kansikkaan, Miia Halme-Tuomisaaren, Taina Tuorin sekä Timo R. Stewartin muodostaman ja Allegra Lab Helsingin alla toimivan tohtoryöryhmän pohdittavina vuosien 2018–2019 aikana. Kansikas ja Stewart esittivät Tiedetulkki-hankkeen Helsingin yliopiston Valtiotieteellisen tiedekunnan johtoryhmälle, minkä seurauksena syntyi johtoryhmän toimeksiannosta tämä tiedekunnan rahoittama ja minun Kuluttajatutkimuskeskuksella Päivi Timosen ohjauksessa 6/2019–5/2020 aikana toteuttama tohtoriselvitys. Selvitys luotaa tämän laajemman tematiikan yhtä osa-aluetta lähestymällä kysymystä yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta ja vaikuttavuudesta tohtorikoulutuksen näkökulmasta ja nimenomaan tohtoriksi valmistuneiden omasta perspektiivistä. Se on selvittänyt tuoreiden valtiotieteiden tohtoreiden näkemyksiä niin työelämästä, yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta kuin tohtorikoulutuksen kehittämistarpeistakin. Selvityksen tavoitteena on ollut toimia virikkeenä yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vaikuttamista koskevalle keskustelulle ja nostaa esiin kehittämiskohteita. Toivottavasti se johtaa myös muutoksiin.

Helsingissä 2.6.2020
VTT Timo R. Stewart

HY:N VALTIOTIETEELLISEN TIEDEKUNNAN TOHTORIT 2016–2018

Hankkeessa tarkasteltava joukko koostuu kaikista Helsingin yliopiston valtiotieteellisestä tiedekunnasta tohtorintutkinnon vuosina 2016–2018 suorittaneista, yhteensä 136 tohtorista. Heitä voidaan kuvata yliopiston säilyttämien rekisteritietojen sekä heistä selvityksen osana kerättyjen työllistymistietojen perusteella seuraavasti:

- Tohtoreita valmistuu vuodessa 43–48
- Joka vuosi valmistuu selvästi enemmän naisia kuin miehiä, kokonaisuudessaan naisia valmistui 83 (61%) ja miehiä 53 (39%)
- Tohtoreista 109 (80%) on Suomen kansalaisia ja 27 (20%) muiden maiden kansalaisia. Muiden maiden kansalaisista puolet on EU-maista, puolet EU:n ulkopuolelta.
- Vain 13% tohtoreista valmistuu nykyisessä tavoiteajassa eli neljässä vuodessa tai sitä nopeammin
- 50% tohtoreista valmistui 5–8 vuodessa ja 37% teki tutkintoaan tätä kauemmin
- Valmistumisaikojen mediaani on 7 vuotta, keskiarvo 8,35 vuotta.
- Nuorimmat aloittivat väitöskirjatutkijoina kaksikymppisinä, vanhimmat viisikymppisinä
- Nuorimmat valmistuvat hiukan vajaa 30-vuotiaina, vanhimmat yli 80-vuotiaina
- Valmistumisiän mediaani on 37, keskiarvo 40,39 vuotta
- Lähes kaikki tohtorit olivat selvityksen aikana työelämässä (muutama vanhempainvapaalla), 4% on eläkkeellä
- Selvästi suurin yksittäinen työnantaja ovat yliopistot Suomessa ja ulkomailla (56%)
- Tämän lisäksi tohtoreita työskentelee järjestöissä, säätiöissä tai itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa (15%), valtiolla tai valtion liikelaitoksissa (8%), yksityisissä yrityksissä tai valtionihtiöissä (6%), kunnilla (2%), ammattikorkeakouluissa (1%), yrittäjinä tai freelancereina (1%)
- Pienestä osasta ei löytynyt työllistymistietoja (7%).

Tohtoreiden työelämään sijoittuminen

Vertailun vuoksi useita suomalaisia yliopistoja kattavan Aarresaari tohtoriura-seurantakyselyn mukaan vuonna 2014 valmistuneiden eri yliopistojen yhteiskunnallisten alojen tohtoreiden työllistymistilanne oli vuonna 2017 seuraava: yliopistot (47%), valtio tai valtion liikelaitos (10%), kunnat (10%), järjestöt (9%), yksityiset yritykset tai valtionyhtiöt (10%) ja ammattikorkeakoulut (4%).³

Tohtorit on jaettu henkilötietojen ja työllistymisen perusteella neljään pääryhmään. Ohessa on eritelty jaotteluperusteet ja miten ryhmät poikkeavat koko joukon keskiarvoista:

A. Akateemiset (58 = 43%)

Tämän ryhmän tohtorit ovat työllistyneet suomalaisiin yliopistoihin tai korkeakouluihin, tai tekevät niiden yhteydessä apurahalla tutkimustyötä. Valtaosa (70%) on töissä Helsingin yliopistossa. Melkein kaikilla on työnimekkeinä joko tutkijatohtori tai yliopistonlehtori. Keskimääräistä useampi (89%) on Suomen kansalaisia.

Tämän yliopistoissa työskentelevän joukon sisällä on paljon hajontaa esimerkiksi suhteessa oman väitöskirjatutkimuksen rahoittamiseen, aiemmin hankittuun työkokemukseen sekä nykyisen työtilanteen vakinaisuuteen ja rahoitukseen. Kyseessä on kuitenkin se joukko, joka on perinteisessä mielessä akateemisen työuransa alkupuolella ja josta aikanaan valikoituu suuri osa suomalaisten yliopistojen henkilökunnasta.

- Haastateltu $42/58 = 72\%$

3 Aarresaaren tohtoriseurantakyselyn luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia tämän selvityksen kanssa, sillä niissä kukin seuranta vuosi sijoittuu kolmen vuoden päähän tohtoriksi valmistumisesta, ei 1–3 vuoden päähän kuten tässä selvityksessä. Esimerkiksi 2017 tehty uraseurantakysely tarkasteli vain vuonna 2014 tohtoriksi valmistuneita. 2017 tulokset yhteiskunnallisten alojen tohtoreiden osalta ovat saatavilla [Vipunen.fi-palvelusta](http://vipunen.fi-palvelusta).

B. Erityisasiantuntijat (28 = 21%)

Nämä tohtorit ovat työllistyneet Suomessa yliopistojen ulkopuolelle hyvin monenlaisiin järjestöihin, yrityksiin, valtion liikelaitoksiin, ministeriöihin ja tutkimuslaitoksiin. Osalla on tätä ennen kertynyt kokemusta lyhyehköstä työjaksosta yliopistolla ja pieni osa on edelleen osa-aikaisesti mukana jossain yliopiston hankkeessa. Tyypillisissä tehtävänimekkeissä esiintyy nimeke ”tutkija” tai ”asiantuntija”, mutta osa näistä tohtoreista on myös esimiesasemassa. Lähes kaikki tämän ryhmän tohtorit ovat Suomen kansalaisia. Miesten osuus on tässä ryhmässä hieman muita ryhmiä korkeampi, vaikka miehet ovat tässäkin niukasti vähemmistössä (46%).

Ryhmään kuuluvat käytännössä ne, jotka asuvat edelleen Suomessa mutta eivät syystä tai toisesta tohtoroitumisen jälkeen jatkaneet perinteisellä akateemisella uralla. Otaksuttavasti Erityisasiantuntijoiden (B) ryhmä kasvaa sitä myöten, kun työtä tai rahoitusta vaille jääviä Akateemisia (A) siirtyy siihen jatkossakin.

- *Haastateltu 12/28 = 43%*

C. Ulkomaille muuttaneet (20 = 15%)

Tämän ryhmän työtilanne oli yhdistelmä Akateemisten (A) ja Erityisasiantuntijoiden (B) ammatillisia profileja, kuitenkin Akateemisiin päin painottuen. Yhteisenä nimittäjänä ryhmällä on se, että työ sijaitisi ainakin talvella 2019–2020 Suomen ulkopuolella. Valtaosa (75%) tämän ryhmän tohtoreista on muita kuin Suomen kansalaisia. Myös naiset olivat kokonaismäärään nähden yliedustettuina (85%). Nämä tohtorit valmistuivat selvästi nopeammin ja selvästi nuorempina kuin muut.

Merkittävä osa Akateemisista (A) ja Erityisasiantuntijoista (B) on jossain vaiheessa asunut ulkomailla ja mahdollisesti osa tulee jatkossakin tekemään niin. Tämän ryhmän jäseniä oli kuitenkin kaikista vaikein tavoittaa, mistä syystä heistä kirjoitetaan seuraavassa hyvin vähän. Olennaisin huomio on se, että Valtiotieteellisestä tiedekunnasta tohtoriksi valmistuneet ulkomaan kansalaiset valtaosin poistuivat valmistumisensa jälkeen maasta. Poikkeuksen muodostivat ne, jotka kuuluivat Itsensä kehittäjiin (D) ja olivat asuneet Suomessa jo väitöskirjatutkimustaan aloittaessa.

- *Haastateltu 5/20 = 25%*

D. Itsensä kehittäjät (24 = 18%)

Nämä tohtorit olivat aloittaneet tutkintonsa tekemisen vasta 40-vuotiaana tai sen jälkeen. Heille tohtorintutkinto ei siksi ensisijaisesti ole liittynyt uravalintaan tai välttämättä edes uranvaihtoon. Osalle siitä on ollut hyötyä sillä uralla, jolla he jo olivat, muutamat väittelivät vasta eläkkeellä. Tällä ryhmällä on harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta kestänyt tutkinnon saamisessa pidempään kuin muilla ryhmillä, keskimäärin 10 vuotta. He olivat myös ainoa ryhmä, josta enemmistö (79%) on väitellyt suomeksi.

Ryhmän erottaminen Erityisasiantuntijoista (B) ja Ulkomaille muuttaneista (C) on tietystä mielessä keinotekoista, sillä rajatapauksia on molemmin puolin. 40 vuoden rajapyykki on sekini luonnollisesti keinotekoinen, mutta osoittaa kuitenkin jonkinlaista vedenjakajaa. Vanhempien väitöskirjatutkijoiden joukon pääosa erottuukin ikänsä puolesta selvästi muista. Pienellä osalla oli myös työpaikka yliopistossa Suomessa tai ulkomailla, mutta pääsääntöisesti tämä oli sellainen, johon ei vaadittu tohtorintutkintoa.

- *Haastateltu 12/24 = 50%*

Varsinaisen selvitystyön menetelmänä on käytetty puolistrukturoituja haastatteluita (haastattelukysymykset liitteessä 2). Kaikkiaan olen tehnyt 71 haastattelua (52% kaikista 2016–2018 valmistuneista tohtoreista) marraskuusta 2019 tammikuuhun 2020. Naisten (59%) ja miesten (41%) osuus haastatelluista on lähes sama kuin kaikilla tohtoreiksi valmistuneilla. Sukupuoleen yhdistettäviä eroja ei noussut merkittävässä määrin esiin haastattelujen sisällöissä, joskin pääryhmiin jakaantuminen oli osittain epätasaista yllä tarkemmin mainituilla tavoilla. Haastateltujen ikäjakauma vastaa koko joukon vastaavaa ja iän merkitys näkyy tuloksissa lähinnä muita vanhempien Itsensä kehittäjien (D) käsittelemisenä omana ryhmänään. Sen sijaan kansalaisuuden osalta haastatteluiden otanta poikkeaa koko joukon jakaumasta, sillä lähes kaikki haastatellut ovat Suomen kansalaisia. Muiden maiden kansalaisten kokemukset tutkijakoulutuksestaan Suomessa on kiinnostava mahdollinen jatkoselvityksen aihe.

TULOKSIA

Yhteiskunnallinen vuorovaikutus ideaalina

Valtaosa haastatelluista tohtoreista pitää yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vaikuttamista tärkeinä ja tavoiteltavina asioina. Yhteiskuntaa halutaan tutkia siksi, että sitä voidaan ymmärtää paremmin ja sitä kautta muuttaa paremmaksi. Suuri osa myös kokee tekevänsä YVV:tä ainakin jossain määrin ja haluavansa tehdä sitä jatkossa vielä enemmän. Tämä kuitenkin tarkoittaa eri tohtoreille hyvin erilaisia asioita. Käsitykset yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen muodoista, tavoitteista ja menetelmistä sisältävät paljon hajontaa eikä aihetta voi lähestyä ikään kuin siitä olisi jo valmiiksi jaettu yhteisymmärrys.

Akateemiset (A) mainitsevat usein ensisijaiset työtehtävänsä – tutkimusartikkelien julkaisemisen ja opetuksen – tärkeimpinä yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen muotoinaan. Vielä tätäkin yleisempää on kuitenkin nostaa esiin erimuotoinen popularisoiminen ja viestiminen eli omien tutkimustulosten vieminen laajemman yleisön saataville. Keinoina mainitaan medialle annetut haastattelut ja taustahaastattelut, keskustelutilaisuuksiin osallistuminen, sanomalehtiin tai puolipopulaareihin julkaisuihin kirjoittaminen sekä blogit. Yllättävän harvat mainitsevat erikseen sosiaalisen median ja silloinkin se esiintyy yleensä tiedottamisen kanavana, ei ensisijaisesti vuorovaikutuksen ja keskustelun alustana.

Yhteiskunnallista vuorovaikutusta tehdään myös erilaisten järjestöjen ja tieteellisten seurojen kautta ja niiden sisällä. Vähemmistöllä Akateemisista (A) on lisäksi kokemusta asiantuntijana toimimisesta eduskunnan valiokunnissa ja ministeriöissä tai muista suorista yhteyksistä poliitikkoihin tai virkamiehiin. Tällainen vaikuttamisen tapa on tutumpaa monille Erityisasiantuntijoille (B) ja Itsensä kehittäjille (D). Monet, mutta eivät suinkaan kaikki heistä työskentelevät paikoissa, joissa yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja esimerkiksi yhteydet ministeriöihin ovat suhteellisen arkipäiväisiä asioita. Osalle tästä ryhmästä suurempi kysymys on, missä määrin tämä vaikuttaminen on yhteydessä juuri akateemiseen tutkimusosaamiseen.

Osa Erityisasiantuntijoista (B) ja Akateemisista (A) toi esiin ideaalin tutkimusprosessiin vahvemmin sisäänrakennetusta yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta, esimerkiksi monitaustaisten tutkimusryhmien kautta. Viittaahan vuorovaikutus johonkin pelkistä tuloksista tiedottamista läheisempään suhteeseen, joka voi hyödyttää kaikkia osapuolia.

Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ongelmakohdat

Akateemisten (A) piirissä esiintyy huolia siitä, että yhteiskunnalliseen vuorovaikutuksen korostaminen saattaisi muuttua paineeksi tietynlaisen tutkimuksen tai pahimmillaan tietynlaisten tulosten tuottamiseen. Vaikuttavuuden korostaminen saattaisi luoda tällaisia paineita ja jopa vaikuttavuuden mittaaminen voisi pahimmassa tapauksessa ohjata tutkimusta tiettyyn suuntaan. Tutkimuksen vapaus on arvo, jota ei haluta vaarantaa ja osa tohtoreista näkee jatkuvan tarpeen perustella oman tutkimuksensa yhteiskunnallista arvoa tai hyödynnettävyyttä syvästi ongelmallisena.

Jotkut Akateemiset (A) nostivat esiin vielä perustavanlaatuisemman kysymyksen siitä, pitäisikö tutkimuksella edes yrittää vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tutkimus lisää tietoa ja ymmärrystä, mutta muutamat Akateemisista korostivat, etteivät tutkijat voi eikä heidän kuulu pyrkiä sanelemaan sitä, millaisia päätöksiä yhteiskunnassa ja esimerkiksi politiikassa pitäisi tehdä, sillä tämä sisältää tutkimuksen ulkopuolisia arvovalintoja. Tämä eräänlainen akateeminen regimenttioppi suhtautuu pidättäytyvästi tutkija-aktivismiin ja poliittisesti verkottuneempien tutkijoiden vaikuttamistyöhön. Se palauttaa tutkijat tutkimuksen ääreen ja korkeintaan siitä viestimiseen.

Monet Akateemiset (A) myös pitävät yhteiskunnallista vuorovaikutusta tosiasiasa urakehityksen kannalta täysin toisarvoisena eli henkilökohtaisesti kannattamattomana. Vaikka sen harjoittamiseen olisi periaatteessa otettava aikaa muutenkin kiireisistä työviikoista, siinä edistymistä ei merkittävällä tavalla seurata eikä siitä varsinkaan palkita. Vielä huolestuttavampaa oli muutamien Akateemisten mainitsema pelko häirinnästä ja mustamaalauksesta, mihin esimerkiksi mediasa tai sosiaalisessa mediassa esillä oleminen saattaa johtaa. Kummatkin tekijät ohjaavat pitämään matalaa profiilia ja keskittymään lähinnä omiin julkaisuihin ja opetukseen.

Näkemykset tohtorikoulutuksesta

Väitöskirjatutkijana toimimisen jakso on ollut eri tohtoreille keskenään hyvinkin erilainen. Osalla on ollut täysi rahoitus, työpiste tiedekunnassa, sitoutunut ohjaaja ja ehkä mahdollisuus työskennellä osana olemassa olevaa hanketta. Toiset ovat tehneet väitöskirjaa lyhyillä apurahoilla kotoaan, ehkäpä vielä muiden töiden ohessa, eivätkä ole juuri saaneet tukea ohjaajaltaan. Etenkin rahoituksen hakeminen ja siihen liittyvä epävarmuus on muodostanut merkittävän rasitteen. Riippumatta tohtorintutkinnon rahoitustavasta ja ohjauskokemuksista, väitöskirjan tekemistä pidettiin yleisesti hyvänä ja opettavaisena jaksona. Suurin osa haastatelluista ei kuitenkaan katsonut saaneensa minkäänlaista varsinaista tohtorikoulutusta, vaan

suoriutuneensa väitöskirjasta itsenäisesti. Muutamia kursseja tai seminaareja toki käytiin, mutta tutkimuksen tekeminen piti pääasiassa opetella itse ja monesti jopa tutkimusverkostot syntyivät oma-aloitteisesti. Jo muualla kokemusta keränneet Itsensä kehittäjät (D) kokevat tämän huomion ja panostuksen puutteen ehkä vieläkin selkeämmin kuin muut, mutta kokemus on kaikissa ryhmissä jaettu.

Selkeimmin tyytyväisiä vaikuttivat olevan ne tohtorit, jotka pääsivät joko projektien jäsenyyden tai muiden verkostojen ansiosta oppimaan tutkimuksen tekemisen ja tutkijana toimimisen taitoja työn ohessa kokeneemmilta tutkijoilta. Konferenssit, julkaiseminen, rahoituksen hakeminen, viestintätaidot ja myös muu yhteiskunnallinen vuorovaikutus omaksuttiin tehokkaasti vertaisoppimisena. Toisaalta osa tohtoreista myös ilmaisi olevansa tyytyväinen saamaansa vapauteen ja vaatimusten puutteeseen tai peräti toivovansa, ettei rakenteita kehitetä liiaksi. Silti jotkut itsenäisyyttään korostavista kaipasivat läheisemmän yhteistyön mahdollisuuksia. Toisia oli lisäksi jäänyt myös vaivaamaan jonkinlainen satunnaisuus ja institutionaalinen välinpitämättömyys koko prosessissa.

Tohtorintutkinnon merkitys työelämässä

Akateemiset (A) ja yliopistoissa työskentelevät Ulkomaille muuttaneet (C) näkevät työtehtävänsä vahvasti samassa jatkumossa tutkijakoulutuksensa kanssa. Kyse on heille nimenomaan *jatkamisesta* akateemisessa maailmassa, mikä näyttäytyy monelle lähes itsestään selvästi tavoiteltavalta asialta. Tohtorintutkinto on tässä jatkumossa siirtymäriitti, mikä tekee tutkinnon sisällöllisen tarkastelun suhteessa käytännön työtehtäviin absurdin tuntuiseksi. Sekä Akateemiset (A) itse että heidän työympäristönsä suhtautuvatkin tohtorintutkintoon lähinnä itsestäänselvytenä ja asiaankuuluvana välietappina. Tämä voi kuitenkin johtaa tietynlaiseen likinäköisyyteen tohtorikoulutuksen kehittämisessä, ainakin mikäli järjestelmää tarkastellaan yksinomaan akateemisen uran näkökulmasta ja tarkasteluun osallistuvat lähinnä ne tohtorit, jotka ovat edelleen akateemisella urapolulla.

Yliopistojen ulkopuolella kysymys tohtorintutkintoon upotetun monen vuoden työpanoksen tarjoamasta hyödystä ei ole nimittäin yhtä itsestään selvää. Erityisasiantuntijat (B) kokevat tohtorintutkinnon avaavan ovia kiinnostaviin työtehtäviin, antavan statushyötyä ja opettavan hyödyllisiä asioita, mutta tämän hyödyn sanoittaminen ei ole helppoa. Tutkinnon hankkimiseen käytettyjä vuosia ei kaduta, mutta post-akateemisilla urapoluilla olevat tohtorit ovat selvästi joutuneet pohtimaan muiden suhtautumista tutkintoonsa yliopistoissa jatkaneita tohtoreita enemmän. Monet tekevät töitä, joita voisi heidän omastakin mielestään tehdä muukin kuin tohtori, joskin tohtorintutkinnosta ajatellaan olevan työssä merkittävää hyötyä. Vähemmistölle on jossain vaiheessa koitunut tohtorintutkintonsa vuoksi ongelmia, mutta suhtautuminen tohtoreihin on ollut valtaosin positiivista.

Työtyytyväisyys ja tulevaisuudennäkymät

Akateemiset (A) pitävät kovasti työnsä pääsisällöistä, tutkimisesta ja opettamisesta, mutta ovat tyytymättömiä työolosuhteisiin. Eräs suurimmista tyytymättömyyden syistä on epävarmuus työn jatkuvuudesta. Tyypillisesti Akateemiset ilmoittavat haluavansa jatkaa yliopistossa niin kauan kuin pystyvät, mutta suuri osa ei pidä sitä realistisena mahdollisuutena pidemmän päälle. Jatkamisen mahdollisuuksia sekä rahoituksen roolia ja reunaehdoja on myös hankala arvioida, mikä tuo aiheetta koskeviin keskusteluihin melankolian ja apatian sävyjä.

Erityisasiantuntijoilta (B) löytyy paljon nostalgiaa tutkimuksen tekemistä ja sen vapautta kohtaan ja moni elättelee edelleen jollain tasolla ajatuksia paluusta yliopistolle. Ongelmana pidetään kuitenkin työolosuhteiden heikkoutta, mikä on tullut yhä selkeämmin näkyväksi muissa töissä toimiessa. Heikot työllisyysnäkymät, pätkätyöt, ylikuormittuneisuus, huono palkka ja epäselvä johtaminen mainitaan syinä olla hakeutumatta takaisin yliopistolle. Myös yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen vähäisyys nousi useamman kerran esiin syynä olla nousematta akateemiseen norsunluutorniin.

Useimmilla Itsensä kehittäjillä (D) oli jo valmiiksi ura yliopiston ulkopuolella väittelynsä aikaan. Yliopistouran tavoittelu tai uran vaihto ei ehkä ollut iän puolesta monille realistinen vaihtoehtokaan. Ehkä nämäkin syyt ovat vaikuttaneet siihen, ettei valtaosa pitänyt yliopistoa lainkaan houkuttelevana työpaikkana.

Suomen kielen asemasta

Osa Akateemisista (A) puhuu suomenkielisestä julkaisemisesta yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen menetelmänä. Tämä ja englanninkielisten väitöskirjojen hyvin korkea osuus (Akateemisten joukosta vain 13% Suomen kansalaisista oli kirjoittanut väitöskirjansa suomeksi) nostaa esiin kysymyksen siitä, missä määrin yhteiskuntatiedettä tehdään suomeksi ja missä määrin siitä vain viestitään suomeksi. Tieteen *tekemisen* kielen merkityksestä yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kannalta olisi varmasti syytä keskustella enemmän.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA

Tohtorihaastattelut antoivat aineksia monenlaisten ongelmien, haasteiden ja kehitysmahdollisuuksien tunnistamiseen. Tohtorit myös toivat ehdotuksia esiin itse joko suoraan tai epäsuorasti. Olen muotoillut oheiset toimenpide-ehdotukset sen pohjalta, mitä olen näistä ehdotuksista, haastatteluaineistoa koskevasta analyysistäni sekä omista tohtorikoulutus-, tutkimus- ja työkokemuksistani voinut oppia.

A Uskottava **yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen strategia** vaatii laaja-alaista ja pitkäkestoista sisäistä keskustelua vuorovaikutuksen muodoista, tavoitteista ja menetelmistä. Tämä keskustelu tulisi mielellään käydä niin, että siihen osallistuvat jossain vaiheessa henkilökunnan ja eri aloille sijoittuneiden tohtoreiden lisäksi myös Valtiotieteellisen tiedekunnan ulkopuoliset sidosryhmät. Valtiotieteellinen tiedekunta voisi esimerkiksi:

1. Järjestää sarjan keskusteluja yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta, jossa on mahdollisuus tuoda esiin kokemuksia ja ajatuksia aiheen tiimoilta
2. Pyrkii näiden keskustelujen pohjalta sanoittamaan selkeämmin mitä YVV:llä itse asiassa halutaan tarkoittaa, ja mitä sillä ei tarkoiteta
3. Järjestää seminaarin tai kurssin aiheesta osana väitöskirjatutkijoiden tutkintovaatimuksia, jotta muodostettaisiin pohjaa jaetulle näkemykselle aiheesta

B Yhä laajemmaksi kasvava joukko yliopiston ulkopuolelle työllistyviä tohtoreita tarjoaa erinomaisen **alumnien yhteistyöverkoston** esimerkiksi juuri yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen näkökulmasta, mikäli heihin pidettäisiin tiiviimmin yhteyttä. Olisi hyödyllistä pitää tiiviimpää yhteyttä myös muihin yliopistoihin työllistyneisiin, erityisesti ulkomaille muuttaneisiin. Mahdollisia toimenpiteitä olisivat:

1. Tohtorialumnien yhteystietojen säännöllinen päivittäminen
2. Säännöllisten tapahtumien järjestäminen
3. Tilaisuuksien tarjoaminen akateemisten yhteyksien ja työkeikkojen jatkamiseen halukkaille HY:n ulkopuolelle työllistyneille tohtoreille esimerkiksi hyödyntämällä heitä opinnäytteiden ohjaajina tai vierailevina luennoitsijoina

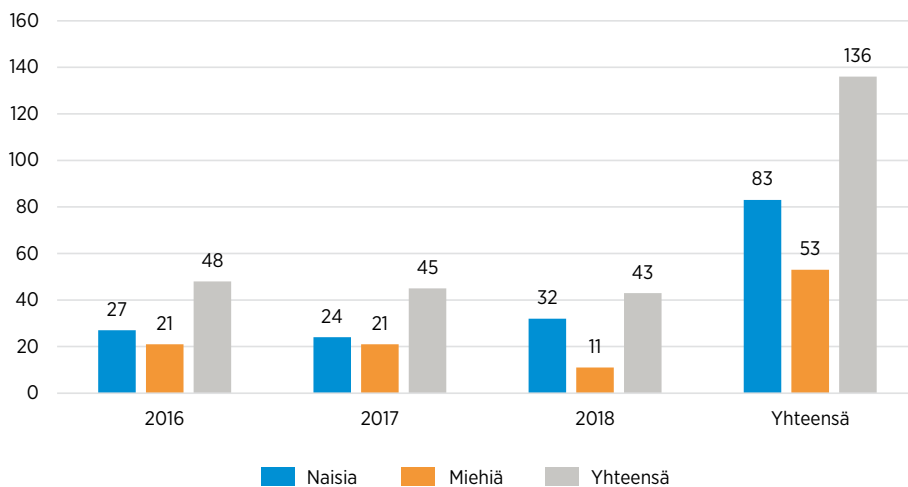
- C Kyky sanoittaa ja tunnistaa osaamista**, jota väitöskirjatutkijana on saavutettu, on kauttaaltaan melko heikko, vaikka tälle olisi erityisen suuri tarve yliopistojen ulkopuolisten työpaikkojen saamisessa. Myös yliopistoissa työskentelevien tohtoreiden yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksille olisi eduksi, että he osaisivat napakammin verbalisoida mitä väitöskirjatutkijana vietetyt vuodet ovat heille antaneet. Viime kädessä kyse on kyvystä selittää hyvin konkreettisella tavalla miksi tieteen tekeminen on yhteiskunnallisesti arvokasta. Palkkaamiensa tohtoreiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vahvistamiseksi ja kouluttamiensa tohtoreiden muualle työllistymisen tukemiseksi Valtiotieteellinen tiedekunta voisi esimerkiksi:
1. Haastaa väitöskirjatutkijoita pohtimaan oppimansa sanoittamista jo tohtorikoulutuksensa aikana ja tukea heitä tässä
  2. Viestii itse ulospäin selkeämmin tohtorintutkinnon sisällöstä, tarkoituksesta ja sen antamista valmiuksista
  3. Tehdä vaikuttamistyötä tohtorintutkinnon lisäämiseksi vaatimukseksi sellaisiin tehtäviin tai tutkimusrahoitushakuihin, joissa sitä ei vielä ole
- D** Mahdollisuus joutua häirinnän, maalittamisen tai mustamaalauksen kohteeksi erityisesti sosiaalisessa mediassa on monia tutkijoita huolestuttava asia. Tämä on omiaan vähentämään halukkuutta osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. **Häirinnän kohteeksi joutuneiden tukeminen** on otettava vakavasti ja pohdittava esimerkiksi seuraavaa:
1. Laatia ohjeistuksia menettelystä häirintätapausten sattuessa
  2. Aiemman osana sopia tavoista, joilla häirinnän kohteeksi joutuneet voivat ilmoittaa työnantajalleen tapahtuneesta ja saada tukea
  3. Löytää keinoja, joilla tämän tuen piiriin voisivat päästä myös apurahalla työskentelevät, jotka eivät ole siis työsuhteessa yliopistoon
  4. Keskustella millaisia vertaisoppimisen ja tuen verkostoja voidaan pystyttää häirintätapausten varalle
- E** Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen todellista painoarvoa voi tarkastella siitäkin näkökulmasta, miten se koetaan meritoivaksi ja millaisia **resursseja** siihen kanavoidaan. Mahdollisuuksia tilanteen parantamiseksi on useita, kuten:
1. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ottaminen selvemmin mukaan yhtenä meritointumisen tapana rekrytoinnissa
  2. Policy brief -papereiden budjetoiminen hankkeisiin nykyistä useammin
  3. Tunnustusten jakaminen esimerkiksi hyvästä tiedeviesticinnästä

- F Tohtorikoulutuksen kehittämistä** toivottiin laajalti ja moni toivoi asioiden jo edenneen parempaan suuntaan tohtorikoulujen myötä. Tilannetta voisi kuitenkin parantaa edelleen seuraavilla tavoilla:
1. Lisää kursseja toivottiin esimerkiksi käytännön akateemisista taidoista, mediavaikuttamisesta ja yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta
  2. Yhteyksien, yhteistyön ja vertaisoppimisen mahdollisuuksien lisääminen voisi olla kursseja tehokkaampaa
  3. Yliopiston ulkopuolelle siirtyneitä tohtoreita, esimerkiksi Erityisasiantuntijoita (B) tai Itsensä kehittäjiä (D) voisi hyödyntää tiiviimmin esimerkiksi mentorointiohjelman kautta, ohjaajina tai työelämäohjaajina
  4. Voisi pohtia onko tohtorikoulutuksessa mahdollista seurata erilaisia painopisteitä tai uria, joissa osassa voisi syventää yhteiskunnallista vuorovaikutusta vielä voimakkaammin. Tämä saattaisi olla toteutettavissa esimerkiksi tutkimustyöryhmien sisäisessä roolijaossa.

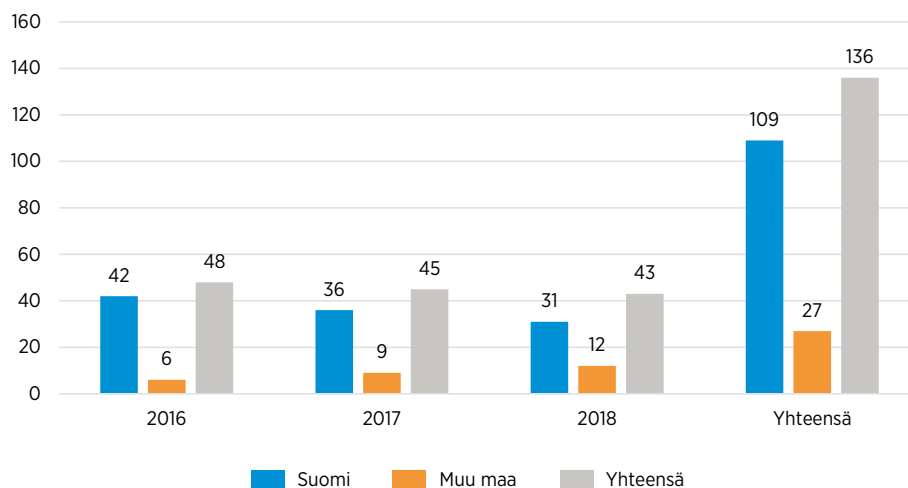

LIITE 1. Helsingin yliopiston valtiotieteellisestä tiedekunnasta 2016–2018 valmistuneet tohtorit

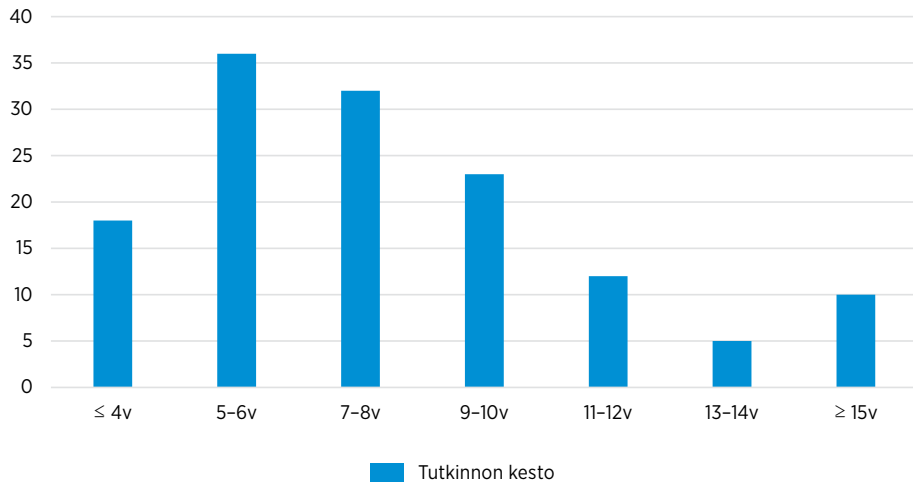
2016–2018 valmistuneet tohtorit – sukupuoli

2016–2018 valmistuneet tohtorit – kansalaisuus

2016–2018 valmistuneet tohtorit – tutkinnon kesto

LIITE 2. Haastattelukysymykset

Haastattelu:	
A. SIJOITTUMINEN TYÖELÄMÄÄN	
1. Mitkä seuraavista kuvaavat parhaiten tämänhetkisten työtehtäviesi luonnetta? (voit valita useita vaihtoehtoja):	<ul style="list-style-type: none"> 1. Tutkimus 2. Opetus tai kasvat 3. Hallintotehtävät 4. Johto- ja esimiestehtävät 5. Konsultointi tai koulutus 6. Asiakastyö/potilastyö 7. Markkinointi ja myynti 8. Suunnittelu- ja kehitystehtävät 9. Viestintä- ja mediatyö 10. Toimistotehtävät 11. Taiteellinen työ 12. Lainopillinen työ 13. Kirkollinen työ 14. Rahoituksen ja taloushallinnon tehtävät 15. Muu, mikä?
2. Valitse edellisistä vaihtoehdoista se, joka kuvaa parhaiten pääasiallisinta työtehtävääsi (valitse vain yksi):	<ul style="list-style-type: none"> 1. Tutkimus 2. Opetus tai kasvat 3. Hallintotehtävät 4. Johto- ja esimiestehtävät 5. Konsultointi tai koulutus 6. Asiakastyö/potilastyö 7. Markkinointi ja myynti 8. Suunnittelu- ja kehitystehtävät 9. Viestintä- ja mediatyö 10. Toimistotehtävät 11. Taiteellinen työ 12. Lainopillinen työ 13. Kirkollinen työ 14. Rahoituksen ja taloushallinnon tehtävät 15. Muu, mikä?
B. TOHTORINA TYÖELÄMÄSSÄ	
3. Pääsetkö nykyisessä työssäsi hyödyntämään tutkimusosaamistasi? Millä tavoin?	
4. Oliko tohtorintutkinto pätevyysvaatimuksena tai edellytyksenä nykyiseen työhösi?	
5. Tulisiko tohtorintutkinnon välttämättä olla edellytyksenä nykyiseen työhösi?	
6. Miten tohtorintutkintoon on suhtauduttu työurallasi tähän asti?	

7. Kehittikö saamasi tohtorikoulutus työssä tarvitsemiasi taitoja?
C. YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN
8. Näetkö itsesi vaikuttamassa yhteiskuntaan nimenomaan tutkimusosaamisesi kautta? Miten?
9. Toivoisitko jatkossa voivasi käyttää tutkimusosaamistasi vaikuttaaksesi yhteiskuntaan? Mitä tämä voisi ideaalisti olla? Minkälaisia muutoksia toivoisit näkeväsi?
10. Antoiko saamasi tohtorikoulutus sinulle välineitä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen?
D. TOHTORIKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN
11. Pitäisikö tohtorikoulutusta kehittää jollain tavoin työelämäkokemustesi valossa?
12. Olenko jättänyt kysymättä jotain olennaista liittyen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja tohtorina toimimiseen työelämässä?
13. Haluaisitko jatkaa yliopistouralla? / Harkitsitko yliopistouraa?